

# Téereb Danyeel — Limu juróom-ñaari-fukk ak ñaar

*Ubbiy Buuru Yonent bi: Peeñug Visionu Danyeel ak Jórag Nguur-nguur yi*

Jeff Pippenger

2024-01-16

Ci mbind mi nu waxoonoon na ne, Gabriyel joxe na tēnk ci “mer mu mujj” ngir dēggal atom 1844, sukkandiku ci ñaari seede. Miller dēgg na woon “juróom-ñaari waxtu yi” ci Levitikus ñaar-fukk ak juróom-benn, te loolu dafay am ci kaw nguurug Yuda, waaye mosul agsi ci buntu gis njariñ ak diggante àtteb “juróom-ñaari waxtu yi” ci kaw nguur gu bēj-gànnaw ak gu bēj-saalum yu Israyil. Ndax xanaa moo mas a xam xereñ wu “mer mu mujj” mi nekk ci aaya fukk ak juróom-ñent, loolu am na ay sikk; waaye amul genn xel-ñakk ne dafa xamoon ci anam gu mag ne “mer” ga mooy “juróom-ñaari waxtu yi.” Leerug mer gu jēkk ak mer gu mujj, Palmoni moo ko ubbiwoon ci 1856, waaye dañu ko bañ ci 1863. Naka noonu, yégleb Miller ci “juróom-ñaari waxtu yi” juboon na, doonte dafa yemoon.

Miller du man naa xamoon ne ndaw bēnn bi bu Room gu pagaan moo yékkati te kaweelal pagaanisme ci benn-fukki ak bennel aaya bi ci Daniel juróom-ñett, ndaxte ci Miller baat bi ne “take away” dafa doon rekk tekki dindi ci benn ku nekk ci ñetti yoon yi mu feeñee ci Daniel. Waaye xebaraam ba saxoon a jub, doonte dafa nekkoon ku yem ci wàll bu néew.

Nitu Millerite yi xamoon ne “santuwere” bi nekk ci aaya fukk ak benn bi mooy kër-yàlla buy bokk ca ñaareel diine ga ci dēkku Room (Pantheon), waaye làkk bu Hebre bi du woon li seen yégle gi sukkandikoo. Yégleb Miller bi dafa doon ci jamono yu yonent yégle. Taariix bi ci biirum mujj gi seen yégle bi ubbee, tere na leen gis États-Unis ni mooy buuru gu juróomeel-benn gi ci yonent-yégleb Biibēl, te du loolu rekk, waaye tere na leen itam gis papaas bi ni mooy buuru gu juróomeel gi ci yonent-yégleb Biibēl.

Ndeyjoor ci jaar-jaari jamono ji ñu nekkoon, ñoom dafañu jēfandikoo waxi yonent yi ngir méngale ak seen yaakaaru dellusi Kirist bu gaaw; te ñu dēgg ci loolu, waaye seen yégle bi baaxoon. Bi Jibril di joxe tekki ñaari peeñ yi ci aaya fukki juróom-ñaari ba ba fukki juróom-ñeent ak juróom-ñaar, xam-xamu Miller tere ko mu dēggoo yiwu gu yaatu gu réy ci mburu yi, mi feeñoon ci soppeeku góor ak jigéen gi ci bēñu ndaw bi ci aaya juróom-ñent ba fukki ñaar. Millerit yi gis rekk Room ne muy ñeenteel nguur gu àddina te mujj gi ci tekki gi Jibril joxe.

Bi loolu amee, ba man maa di Daniel gis peeñ mi te di seet njàqareem, xool-leen, kenn taxawoon naa ci sama kanam, mel ni nit. Ma dēgg baatu nit ci diggante weti dexe Ulai, mu woote ne: «Gabriyel, may nit kii xam peeñ mii.» Noonu mu jege fa ma taxawoon; te bi mu jegesi, ragal maa, ma daanu ci sama kanam. Waaye mu ne ma: «Xamal, yaw doomu nit, ndaxte ci waxtu mujj la peeñ mi di jēm.» Bi mu doon wax ak man, ma nekk ci nelaw gu xóot, sama kanam jublu ci suuf; waaye mu laal ma, yékkati ma, taxawloo ma bu jub. Mu ne ma: «Xoolal, dinaa la xamal li di am ci mujjug mer ma, ndaxte ci jamono ji ñu dogal lay mujj ga nekk.

Gàmmi gi nga gis, gi am ñaari wàll, mooy buur yaa Media ak Perse. Te bëy-sikk bu kaw bi mooy buuru Gres; te wàll wu mag wa nekk ci diggante ay bêtam mooy buur bu njëkk bi. Te bi wàll woowu dammee, ba ñeenti yeneen taxaw ci bérabam, ñeenti nguur dinañu sax ci xeeti réew ma, waaye duñu nekk ak kàttanam. Te ci mujjug seen nguur, bi ñiy tooñ matalee seen tooñ, buur buy xonq kanam, te xam wax yu kumpa, dina jóg. Kàttanam dina am doole, waaye du ci kàttanam boppam; dina yàq bu yéeme, te dina jariñu, te dina jëfandikoo sa bopp, te dina yàq ñi am doole ak xeet wu sell wi. Te it ci seen pexe, dina tax naxteef jariñu ci loxoom; dina réy boppam ci xolam, te ci jàmm dina yàq ñu bare; dina it jóg a bëgg a laaj ak Boroom buur yépp, waaye dees na ko dagg, te du ci loxo nit. Te peeñu ngoon ak suba, gi ñu wax, dëgg la; kon nag tëjël peeñ mi, ndaxte ngir la fan yu bare. Noonu man Daniel, ma yàqu ba laago, te wopp naa ay fan; gannaaw gi ma jóg, ma def liggéeyu buur bi; te peeñ mi yéemmoon na ma, waaye kenn xamul ko.» Daniel 8:15–27.

Bu Daniel jot na gis yiw ma ci dexe Ulai bi (mi ngi léegi ci yoonu mat), ci jaar-jaaru Babilon, njëlbeen buur gi baññees na ci gis-gis bi. Dëggeesoon na ko ni boppu wurus gi ak gaynde gi ci sarax 2 ak 7, waaye ci sarax 8, melokaanu yonent bi ci Babilon, di nekk benn lu ñàkkul te dellusiwaat, mooñu ko yokk gëna leer. Nebukadnesar misaal na gaañu dee bu pápas bi bi muñu ko génne ci nit ñi diirub “juróom-ñaari jamono,” ba tax muy misaal itam juróom-fukk ak fukk at yu misaal yi, yi jigéenu moykat bu Tir dees ko fátte. Ci Daniel sarax 8, Babilon fáttees na ko ci biir nguur yu waxu yonent yi ci Biibël, te gis-gis bi tambalee ak Med ak Pers (xar mi), te Gres (bëy mi) topp ko.

Nguuru Alejaandër Buy Mag bi daanu, ba tàbbi ci ñeenti nguuru yu gëna néew doole ca moom Alejaandër; loolu iteesoon na ko ci saar wi juróom-ñaareel bi, ca mbind mi mu mel ni jaan, mi amoon ñeenti laaf ak ñeenti bopp. Ñeent mooy firndeel lu àdduna bépp mbooloo, ni ko taxawoo ci bëj-gànnar, penku, bëj-saalum ak sowwu. Ci aaya juróom-ñaareel bu saar wi juróom-ñetteel bi, ñeenti yu rëy jóg nañu, jublu ca ñeenti ngelaw asamaan yi. Ci saar wi juróom-ñaareel bi, ñeenti laafi Gereg booloo nañu ak ñeenti ngelawi saar wi juróom-ñetteel bi, te ñeenti boppi Gereg booloo nañu ak ñeenti yu rëy ya. Ñeenti bopp ya ak ñeenti yu rëy ya dañuy tegtal ñeenti nguuru yi nguuru Alejaandër bu njëkk bi daanu ba xar, te ñeenti laaf ya ak ñeenti ngelaw ya dañuy tegtal ñeenti wàll yi ci xeexat gi. Wuuteg taxawaayu dogal bi am na solo ngir gis ko bu baax, ndaxte muy tegtal benn xalaat buy doon waxtaan wi Milerit yi amoon ci seen wàllu xam-xam, ngir weddi déggoo gu jëkk gu Protestan yi woon ci mbirum ñeenteel nguuru Room.

Ci xàjj ci Habakuk, yi mel ni ñi ci 1843 ak 1850 pioneer charts, am na benn rekk ci melokaan yi te du wone jëfandikoo bu wax ci kàddug yonent bi, te mooy lu jëm ci xeetu diggante ñenti bopp yi ak ñenti ñu mągg ya, ak ñenti laaf yi ak ngelaw yi. Ngir jéem a nëbb dëgg gi ne Rooma mooy ñeenteel nguur gi ci waxi yonent yi ci Biibël bi, Seytaane dugal na benn werante gu jëm ci dëgg wala bañ a dëgg ci tekkug ñenti bopp yi ak ñenti ñu mągg ya, ak ñenti laaf yi ak ngelaw yi. Seytaane def na loolu ndaxte téereb Danyeel dafa leer ne am na benn misaal bu wuute ci téereb Danyeel buy tax a sas vision bi. Benn cér ci firnde yi di sas misaal moomu nekk na ci ñenti bopp yi ak ñenti ñu mągg ya, ak ñenti laaf yi ak ngelaw yi. Protestaa yi taxawal nañu xalaat bu Seytaane ci werante woowu, te werante woowu amoon na solo lool ci jaar-jaari taarixu Millerite ba tax nañu ko tudd ci xàtt bi. Kàttan gi di sas vision “chazon” bi ci téereb Danyeel, ñu wax na ko ne mooy “saccat yi ci sa xeet,”

te Protestaa yi jàppoon nañu ne kàttan googu mooy kenn ci yoonu bu yàgg bu buur-i Siri yi, ñi tudd Antiochus Epiphanes, waaye Miller jàppoon na ne ñoom mooy Rooma.

Te ci jamono, ñu bare dinañu jóg ngir xeex buur bu bëj-gànnar; itam sa nit ñi aaykat yi dinañu yékkati seen bopp ngir dëgëral peeñ mi; waaye dinañu daanu. Daniel 11:14.

Antiochus bokk nangu woon ci mbooloom buur yi, ci sàmmu buur yu jóge ci benn ci ñeenti nguur yi nguug Aleksàndar daan tasaree ba soppiw ci. Bëñ bu ndaw bi ci wax juroom-ñent ci Daniel juróom-ñaar, toppoon na nguug Aleksàndar, te wax juroom-ñent nee ci benn ci ñoom la bëñ bu ndaw boobu génne ba feeñ.

Te benn ci ñoom génn na benn tuut bu, te mu màgg lool ba ëpp, jëm ca bëj-gànnar, ak ca penku, ak ca réew ma neex. Daniel 8:9.

Wérante bi ci ñuuy xalaat ne Roomo moo taxi gis-gis bi am, walla buur buy doyadi te amul solo bu bare ci Siriya moo taxi gis-gis bi am, dafa boole ak xalaat bi ne ndoxum golo gu ndaw ga génn na ci benn ci ñeenti golo yi, walla ci benn ci ñeenti ngelaw yi. Loolu du werante bu réy, ndaxte jaar-jaar ak yonent wax ju leer ne Roomo nekkoonul sëtlu bu jóge ci nguuru Gereg, waaye ne Roomo doon na kàttan gu bees. Su fekke ne Roomo mooy ñetteelu nguuru gi, kon “kenn ci ñoom” ci sarax 9, war na ne mooy kenn ci ñeenti ngelaw yi walla laaf yi. Su fekke ne mooy Antiokis Epifaan, génn na ci golo gu Siriya.

Millerite yi xam ne doole bi ñuy tekki ni “saccakat yu sa xeet” dina jóg di bëgg a taxaw ci kaw Kirist.

Te itam ci njàngam it, dina yëngal naxaar ci loxoom; dina réy boppam ci xolam, te ci jàmm dina yàq ñu bare; dina taxaw itam ci kanam Buurub buur yi; waaye dees na ko damm te du ci loxo. Daniel 8:25.

“Buur kilifay yi” mooy Kirist, te Antiochus Epiphanes dundoon na lu jiitu bu baax mbindum Kirist, moo tax Millerite yi féeseel nañu dëgg gi ci kaartu 1843 bi. Ci kaart bi, boole nañu fa atum 164, te ci dëgg-dëgg amul benn tegtal bu Bayibul buy jëme ci moom, waaye muy rekk ab màndarga buy xamale solo xalaat wi jëm ci nguur gu ñenteel gi ci diggante Miller ak teologiyen protestante yi. Ci wet gu ndijooru atum “164” ci kaart bi, bind nañu ne: “Ndeyu Antiochus Epiphanes, mi taxawul dara ci kanam Buur kilifay yi, ndaxte dee woon na 164 at laata Buur kilifay yi juddu.”

Tey, Adventism jàngale ne “saccakat yi say sa nit” mooy Antiochus Epifanes, ni ko Protestantisme bu bàyyi dëgg gi di jàngale itam, doonte ne waxin yëgleef gi bind na ne “kart bu 1843 bi, loxoy Boroom bi moo ko jiiitewoon, te waru koñneesu ko.” Millerites yi xamoon nañu ne buur bu am kanam gu tar gi mooy Room, ba tax ñoom yënguñu ci jàngale gu Seytaane gu yàq mën-mëni tabax gis-gis bu “chazon.” Biibël bi leer na ne bu gis-gis amul, nit ñi dañuy sàngu.

Fu amul peeñu, nit ñi daan; waaye ku sàmm yoon, barkeel na. Misaal yi 29:18.

Peeñ mi Suleymaan xamle ci kàddu gi mooy gis-gis bu “chazon”; te ci aaya fukk ak ñett ba ci Daniel juróom-ñaar, mooy gis-gis bi di wax ne xeeñu yàlla-yàlla ak papalisme dañuy tàbbal tuuti

kër-yàlla gi ak mboolloom. Ci yëngu-yëngu Millerite yi, ñaari dooley yàqkat yooyu dañoo teewaloon nguur gi ñeenteel ci wax jàmmu Biibël, te suñu woonul xam nguur gi ñeenteel, mooy Rooma (sàcc yi bokk ci say nit), duñu man a taxawal gis-gis bi. “Sàcc yi bokk ci say nit” ci aaya fukk ak ñeent ba ci Daniel fukk ak benn, war nañoo jóg ci kaw buur bu bëj-saalum, màggal seen bopp, taxawal gis-gis bi, te daanu. Rooma matal na kenn ku nekk ci melokaan yooyu.

Ci benn walu gi, ñetteelu nguur gi, moom lañu waxe ne mu “wuute” ak nguur yi ko jiitu.

Gannaaw gi, ma gis ci ay peeñu guddi, te xoolal, amoon na ñeenteel rab bu tiitlu te yéemlu, te am doole lool; te amoon na ay bëñ yu mag yu weñ gu ñu defare ci hierro: dafa lekk baal, di damm ay xëcce, te di ruusal li des ak tãnkam; te moo wuute woon ak rab yi yépp yi ko jiituwoon; te amoon na fukki gemiñ.... Noonu bëgg naa xam dëgg gi ci mbirum ñeenteel rab ba, bi wuute woon ak yeneen ñépp, ba tiitlu lool, te ay bëñam nekk ci hierro, te bërabiy tãnkam nekk ci xänjar; bi dafa lekk baal, di damm ay xëcce, te di ruusal li des ak tãnkam; ak ci mbirum fukki gemiñ yi nekkoon ci boppam, ak ci beneen bi saxoon, te ñetti daanu ci kanamam; waaw ci mbirum gemiñ ga ga amoon bët, ak gémmiñ gu waxoon ay wax yu mag lool, te xar-kanamam gën a tar ay moroomam. Daniel 7:7, 19, 20.

Ñetteelu bu ñeenteelu ci Daniel juróom-ñaari bi, waxoon nañu ko ñaari yoon ne moo “wuute” ak ñetteelu nguur yi ko jiitu. Su fekke ne “bëñ bu ndaw bi” ci sarax 9 dafa doon rekk yaatalu bëñu Siri bi (Antiochus Epiphanes), kon du woon lu wuute. Rab yi jiitu Room ci saaru juróom-ñaari bi doon nañu gaynde, janax ak tendiir; ñoom ñépp ay rab lañu yu am dëkk ci mbindum nature, waaye bi ci jëm ci rab bu ñeenteelu bi ak bakk yu weñ ak weñ yu xonqet, Daniel xamul woon benn rab bu nature buy tegtal rab bu tiit ba muy lekk ba alag. Mu wuute woon. “Bëñ bu ndaw bi” ci sarax 9, génna na woon ci benn ci suuf yi ñaar-fukk yi ak laaf yi tegtal, te du ci benn ci bëñ yi walla ci yi mag yi.

Ciib 8 bu Danyeel wax ne: «ca jamono yu mujj yi seen nguur ga, bi ñi moy Yàlla matalee seeni moy, buur bu jëfandikoo kanam gu tar te xam kàddu yu xóot, dina taxaw.» Ca «jamono yu mujj yi seen nguur ga» (Gerees, gi daanu ba nekk ñeenti nguur), ci jamono ji «ñi moy Yàlla matalee seeni moy,» buur bu bees dina taxaw.

“Xeet wu nekk yépp te dikk ci wetu jëf ji, mayees nañu ko mu yore bérabam ci suuf, ngir firndeel bi man a xam ne ndax dina matal pexey Ki Wottu ak Ki Sell Ki. Yonent bi topp na yokkute ak doxalin buur yu mag yi ci àddina—Babilon, Medo-Persia, Gres, ak Room. Ak ku nekk ci ñoom, ni ko deme ak xeet yu gëna néew kàttan, jaar-jaar bi dellu na ci boppam. Ku nekk am na jamonoy nattu; ku nekk laju na, ndamalam wéy na, dooleem dëpp na.” Prophets and Kings, 535.

Ci mujjeek (“jamono yu mujj”) bu nguurug Gerees, bu seen waxtu nattu weesoon ba fees (“bi ñi jubadi di moytu Yàlla matalee seeni bàkkaar”), ab “buur bu am kanam gu tar” dina jóg. Bule buur dina xam “kàddu yu kumpa”, ndaxte dina wax làkk wu bennul dara ak Ebrëw ba Yawut yaa doon wax mbaa Gereeg nguur gi jiitu woon, ndaxte Laatëj la dina wax. Nguur googu, Muusaa waxoon na ko ba noppi ne mooy xeet wi war a indi wërante at yi 66 ba 70 gannaaw juddu Kirist, fa ñàkk lekk ba metti lool ba Yawut yaa doon lekk seen bopp doom ngir man a dund.

Ndaxte saxoo woonul Aji Sax ji, sa Yàlla, ak mbégte ak banneeexu xol, ngir barebëri lépp; moo tax dinga jaamu say noon yi Aji Sax ji di yónnee ci sa kaw, ci xiif, ci mar, ci rafetadi, ak ci ñàkk lépp; te dina teg yëgub weñ ci sa baat ba keroog mu la alag. Aji Sax ji dina indil la xeet bu jóge fu sore, ca gàttug suuf, buy daw ni ngelawug naay; xeet bu làkkam doo ko xam; xeet bu jëfandikoo kanam gu tar, bu dul wormaal mag, te du yërëm ndaw. Dina lekk meññeefu sa jur, ak meññeefu sa suuf, ba keroog nga alag; te du la bàyyi pepp, walla biiñ, walla diwlin, walla yokkute gu juriy sa nag, walla juróomi say xar, ba keroog mu la alag. Dina la wër ci bépp sa buntu dëkk, ba baat yu kawe yi nga wóoluwoon, te ñu dëgër, daanu, ci bépp sa réew; waaye dina la wër ci bépp sa buntu dëkk ci bépp sa réew, bi Aji Sax ji, sa Yàlla, jox la. Te dinga lekk doomoo sa bopp, yàppuy say doom yu góor ak say doom yu jigéen yi Aji Sax ji, sa Yàlla, jox la, ci biir ngannaay gi ak tiis gi say noon di la ci sonal. Deuteronom 28:47–53.

Ci ap saraxle ñaareel, ñaareelu nguuru ga dafa mel ni “weñ”, te Muus moo waxoon ci “xeet”, bu war a teg “yoonu weñ” ci kaw Yude yi. “Xeet” boobu dina “alax” Yude yi, te dina gaaw ni gaynde; gaynde mooy mandargay Room. Dina doon “xeet” “bu sa làkk du ko xam”, ndax seen waxkat dina doon ci Yude yi ay “wax yu lëndëm”. Dina doon “xeet bu tar xol” ni ko waxee ci Daniel saraxle juróom-ñett, nekk “buur bu tar xol”. Te ci biir “wër gi” Yerusalem, Yude yi lekk seen “doom yu góor ak yu jigéen”.

Miller xàmmee na Roomu ju bopp ca xeetu ñi dul jaamu Yàlla mooy kàttan ga Musaa waxoon ci kanam, te mooy ñeenteelu nguur gu “weer” gi nekk ci Danyeel ñaar, ak “xeet” wi doon wax Laten, waaye du Ebrë ak Gerig. Miller deful benn wuute diggante ñeenteelu nguur ak juróomeelu nguur ci kàddu waxeeb Biibël, ndaxte ci moom ñoom ñépp Roomu rekk lañu woon. Noonu gannaaw bi Roomu ju bopp ca xeetu ñi dul jaamu Yàlla taxawee ci aaya ñaar-fukk ak ñett, du gis wuute gi aaya ñaar-fukk ak ñeent di firndeel. Ci peeñ mi, bëñ bu ndaw bi dafa soppeeku woon bu góor, ba noppi bu jigéen, ba noppi bu góor, ba noppi bu jigéen, ci aaya juróom-ñent ba fukk ak ñaar; te aaya ñaar-fukk ak ñett mooy xamale melo yu waxeeb yi ñeel Roomu ju bopp ca xeetu ñi dul jaamu Yàlla, waaye tekkiinu Jibriil ci aaya ñaar-fukk ak ñeent soppo na jëm ci Roomu ju jigéen. Kàttan ga nekk ci aaya ñaar-fukk ak ñeent waroon na am “rëy doole,” “waaye du ci sa dooleb bopp: te dina yàq lu yém; te dina jàmbaar, di jëf, di yàq ñi am kàttan ak xeetu ga sell ga.”

Rom gu Pàppa bi war nañ ko dooley xareb Rom gu bopp ci ñàkk a xam Yàlla, te dina alag askanu Yàlla diirub junni at ak ñaari téeméer ak juróom-benn-fukk ak juróom-benn at, dale ci atum 538 ba ci 1798. Dina alag “ci yéeme” ndaxte mooy rab wi àddina sépp di “jaaxle ci ginnaawam,” te mooy dooley ji doon “jëfandikoo te am jéggi” ba keraag “mer mi njëkk” mi ñu “dogaloon” ne dafa wara jeex ci 1798 mat.

Noonu ci aaya benn fukki juróom-ñeent, Jibril topp na yëngu-yëngoo bi taxawoon ci aay yi mu doon tekkiël Danyeel, te delluwaat na wax ci Room gu boppul woon ci xeeti ñeel yi, moom mi jaarale woon xeetu “poliis” wu wuute ngir booleem ay réew ci benn nguuram, ni ko bépp way bind aji-tàggat yi seedeel. “Pexe” bu Room gu boppul woon ci xeeti ñeel yi mooy yóbbu xeet yi ngir ñu bopp ci nguur gu doon màgg, te moo jëfandikoo diggante jàmm ak naataange ngir tabax nguur ga, wuute ak nguur yi jiitu woon yi ñu daan sos rekk ci dooley xare. Room gu boppul woon ci xeeti ñeel yi waroon na it a “jóg ci kanam Buur bu ay buur yi,” ni mu ko defee bi mu teg Kirist ci bant ba

ca Kalwaari.

Noonu Jibraayil dellusi ñaari peeñ yi mu doon firndeel Daniyel, ci bi mu xamale ne peeñu “mareh” bu melow bi (ñaari junni ak ñetti téeméeri fan yi) dëgg la, te peeñu “chazon” bu taccu kër Yàlla ga ak mbooloom bi ndax Room bu bokk ak xelum xeet yi ak Room bu paapal bi dafa war a “tëjjeeku (tàmmeeku),” “ngir fan yu bare” (ba ci jamono mujj ga ci atum 1798).

Noonu Dañeel dafa wopp lu ndaw ci benn diir, te gannaaw loolu dellusi ci liggéeyam; waaye ba tey xamul woon “mareh” gi, mooy peeñ mi Jibraayil digale woon ngir mu ko tax mu xam ko. Moo tax Jibraayil dina dellu ci ñaareelu sarax, ngir mottali liggéeyam ci may Dañeel xam “mareh” gi.

Ci téerebalu Daniel, yonu woon na Kàddug wax ju Yàlla te degg ko ci mbindum Musa ak Yeremi. Yeremi moo waxoon ne njaam ga mu nekk dafa war a yagg juróom-ñaari fukki at.

Te réew mi mépp dina nekk yàqu ak lu nit ñi di yéemu ci; te xeeti réew yii dinañu jaamu buurub Babilon juróom-ñaar-fukk at. Te bu juróom-ñaar-fukk at yooyu matalee, man dinaa mbugal buurub Babilon ak xeet woowu, wax na Boroom bi, ndax seen tooñ, ak suuf si ñuy wax Kalde; te dinaa ko def ay yàqu gu sax. Jérémie 25:11, 12.

Ci li Musaa waxé, jaamono ji ñu jàpp nit ñi ca suufu noon ya, dina méngook waxtu wi suuf si di bannex ci ay sabbaatam.

Te dinaa yàq réew mi ne gàtt, ba seeni noon yi dëkk ci biiram yéemu ci loolu. Te dinaa leen tasaaroo ci biir xeeti réew yi, te dinaa génne saamar gu topp leen; te seen réew dina gàtt, te seen dëkk yu mag yi ne yàqu. Kon réew mi dina am ay Sabatam, diir ba muy ne gàtt, te ngeen nekk ci suufu seeni noon; waaw, ci booba réew mi dina noppalu, te am ay Sabatam. Diir ba muy ne gàtt, dina noppalu; ndaxte noppalu woonul ci seeni Sabat yi, ba ngeen dëkk ci kawam. Léwítik 26:32–35.

Danyeel dafa xamoon ci Kàddu Yàlla gu yégle, ci kaw ñaari seede, ne ñoñam yi dañoo tasaaroo ba dem ci suufu noon yi, te diir boobu réew mi dina bég ci ay sabbaatam. Dafa xamoon li bindkat Kóronik yi xamoon ci mbirum juróom-ñaari fukki at yi Yermiya waxoon.

Ñi mucc yi récc ci sabla bi, yóbbu na leen Babilon; fa ñu nekke ay jaamam ak doomam yi ba keraay nguug Perse di jot. Loolu am na ngir matal kàddug Boroom bi, mi mu waxe woon jaarale ko ci gémmini Yeremi, ba suuf si béggee ay Sabatam; ndax lu yàgg a nekk muk, dafa toppoon Sabat, ngir matal juróom-benn-fukk at. Léegi ci at mu njëkk banñug Sirus buurub Perse, ngir kàddug Boroom bi mi waxoon jaarale ko ci gémmini Yeremi man a mat, Boroom bi yëngal na xelu Sirus buurub Perse, ba mu yégle ko ci béppam nguur te bind itam ne: “Nii la Sirus buurub Perse waxe: Yàlla Boroom bi, Boroom asamaan, jox na ma bépp nguuru àddina; te santaane na ma ma tabaxal ko kër ci Yerusaleem, bi nekk ci Yuda. Kan moo nekk ci yéen ñépp ci ay nitam? Na Boroom Yàllaam ànd ak moom, te na dem yéeg.” 2 Tariix 36:20–23.

Danyeel xamoon na ne ñaar-fukk ak juróom-ñaar at yi Yeremi waxoon ci tasaaroo bi ci suufu noon yi, bi suuf si di am ay sabbaatam, dafay sukkandiku ci réccu “juróom-ñaar yoon” bi nekk ci Léwítik ñaar-fukk ak juróom-benn, te ci toppandoo ak xam-xam boobu, mu matal paj bi fa santale woon ñi ci mujje di xel bu baax ci seen xalis tasaaroo.

Te ci seen yi des ci yéen, dinaa yónni tiit bu woyof ci seen xol ci réewi seen noon yi; baat u xob wu yëngu dina leen dàq, te dinañu daw ni ku daw jëmé ci saamar; te dinañu daanu, doonte kenn di leen topp. Dinañu daanu kenn ci kaw kenn, mel ni ñu nekkoon ci kanam saamar, doonte kenn di leen topp; te dungeen am kàttan ngir taxaw ci kanam seen noon yi. Te dungeen sankoo ci biir xeeti xareef yi, te suufu seen noon yi dina leen lekk. Te ñi des ci yéen dinañu yàqu ndànk-ndànk ndax seen bàkkaar ci réewi seen noon yi; te itam ndax bàkkaari seen baay ya, dinañu yàqu ak ñoom. Waaye su ñu waxee seen bàkkaar ak bàkkaari seen baay ya, ak seen tooñ gi ñu ma tooñee, ak ne itam dox nañu ci lu ma weddi; te ne man itam, dox naa ci lu leen weddi, ba indi leen ci réewu seen noon yi; su ko defee seen xol yu ñu xarafalul suufeeku, te bu boobaa ñu nangu mbugalu seen bàkkaar, kon dinaa fàttaliku sama kóllère ak Yàqub, te itam sama kóllère ak Isaaxa, te itam sama kóllère ak Ibrahima dinaa ko fàttaliku; te dinaa fàttaliku suuf si. Suuf si itam dinañu ko bàyyi, te dina bég ci ay sabbatam, bi mu nekk wéet te ne desir, te ñoom ñu nekkul ci biiram; te dinañu nangu mbugalu seen bàkkaar, ndax seede, ndaxte dafa ne seen xeeb na samay atte yi, te seen xol sib na samay dogal yi. Waaye teewul loolu yépp, bu ñu nekk ci réewu seen noon yi, duma leen sànni, te duma leen sib ngir alag leen ba noppi, ak ngir yàq sama kóllère ak ñoom; ndax man maa di Aji Sax ji seen Yàlla. Waaye ndax ñoom dinaa fàttaliku kóllèreu ñu ma jiitu ya, ñi ma génne woon ci réewu Misra ci kanamu xeeti xareef yi, ngir ma nekk seen Yàlla; man maa di Aji Sax ji. Lii mooy dogal yi ak atte yi ak yoon yi, yi Aji Sax ji sampoon diggante moom ak bànni Israayil ca tundu Sinai, jaarale ko ci loxob Musaa. Lewitik 26:36–46.

Ñaanu Dañeel ci wet gu juróom-ñetteel gi, mooy wax ci bépp cër bu nekk ci xel-mag ñi gis ne dañu leen tasaaroo ci suufu noon bi. Ñaan boobu war na méngoo ak ñaanam ci wet gu ñaareel gi, ndaxte ñoom ñaar benn lañuy tegtal ci ñaanu ñi ci Pexe gu fukk ak benn, ñi nekkoon ni ñu dee ci mbedd yi ca dëkk bu mag boobu, dëkku Sodom ak Misra, te gis ne ñoom itam dañu leen tasaaroo. Bi Dañeel di jeexal ñaanam, Gàbiriyeel dellusi na ngir mottali liggéeyu leeral peeñu “march” bi, ni Xel mu Sell mi itam bëgg a matal ngir ñaari seede yi ci Pexe gu fukk ak benn.

Bi ma doon wax, di ñaan, di wax samay bàkkaar ak bàkkaar yi sama xeet ba Israyil, te di jébbal sama ñaan ci kanam Aji Sax ji, sama Yàlla, ngir tundu sellu sama Yàlla; waaw, bi ma nekke di wax ci ñaan ga, góor ga Gabiriyel, ka ma gisoon ca vision ba njàlbéen, ñu ko yónnee mu niiw gaaw, daldi laal ma ci waxtu saraxu ngoon gi. Noonu mu xamal ma, wax ak man, ne ma: “Yow Daaniyel, léegi ma génngir may la xam-xam ak dégg-degg.” Daniel 9:20–22.

Dina yokkute gi ci bind bi ci topp.

“Tuuti lu jiitu Babilon bëgg a daanu, bi Daniel nekke di xalaat ci yooyu waxu yëgle yi te di seet Yàlla ngir am xam-xam ci jamonoy yi, dañu ko jox ab taxawaayu peeñ yu jëfandikoo ngir wone ko ni nguur yi di jóg, di màgg, te di daanu. Ci jëkkërinu peeñ ma, ni ñu ko bindee ci ñaareelu téereb Daniel, ñu ko may ab tekki; waaye yépp leerul woon ci kanamu yonent bi. «Sama xalaat yi sonal naa lool,» la bind ci li ko daloon ca jamono jooju, «te sama kanam soppeeku ci man; waaye denc naa mbir ma ci sama xol.» Daniel 7:28.”

“Ci beneen peeñ bu weesu, leer gu gën a bari joxees na ci mbir yi di ñëw; te ci jeexitalu peeñ boobu la Daniyel déggée ‘ab santooy wax, te beneen santooy ne santooy boobu waxoon naa: Ba kañ la peeñ bi di doon?’ Daniyel 8:13. Tontu bi ñu ko may, ‘Ba ci ñaari junni ak ñetti

téeméeri fan; ba noppiñu, dees na sellal kër Yàlla ga' (saar 14), dugal ko ci njàqare gu réy. Ci xol bu dëgër la seetee njàngatam peeñ bi. Mënul woon a xam ni ñaari fukki at yi ñuy jaam, ni ko Yereimi waxe woon, bokk nañu ak ñaari junni ak ñetti téeméeri at yi mu déggoon ci peeñ bi ndawsiit bu asamaan ba wax ne dinañu weesu balaa sellali kër Yàlla ga. Malaaka Gabrieleel jox na ko tekkil bu ndaw; waaye bi yonent bi dégge wax yi naan, 'Peeñ bi ... dina doon ci ay fan yu bare,' mu daanu. 'Man Daniyel dafa ma daw xel,' noonu la bindee mbiram, 'te wopp naa ay fan; gannaaw loolu ma jóg, di def liggéeyu buur bi; te peeñ bi yéemu ma, waaye kenn xamulu ko.' Saar yi 26, 27."

"Waaye na dan a yëngoo ngir Israyil, Danyeel dellu na jàngaat yeneen yi Yirmiya waxoon. Ñoom dañoo leer lool—ba leer ba mu xam ci seede yii ñu bind ci téere yi 'limub at yi, yi kàddug Boroom bi dikkaloon Yirmiya, yonent bi, ne dina matal juróom-ñaar-fukk at ci yàqub Yerusaleem.' Danyeel 9:2.

«Ak ngëm gu dëgggu gu yoonu waxu kàddug yonent yi ju wóor, Daniyel ñaan na Boroom bi ngir matal gu gaaw gu dig-yi. Mu ñaan it ngir ndamu Yàlla sax. Ci ay ñaanam, mu boole na boppam ba noppi ak ñi wàññiku woon ci mébetu Yàlla, te nangu seeni bàkkaar ni bu bokk ak moom.» Prophets and Kings, 553, 554.